

LUCEMBURKOVÉ

1) ZÁPAS O ČESKÝ TRŮN 1306 – 1310

- 4. srpna **1306 zavražděn** král **VÁCLAV III.** v děkanském paláci v **Olomouci**, odpočíval před tažením do Polska, aby zabránil Vladislavu Lokietkovi zmocnit se polské koruny ⇒⇒ **Přemyslovci vymřeli po meči** (= vymřeli mužští představitelé rodu Přemyslovců) - jediný dynastický domácí rod, který u nás vládl déle než 421 let; na trůnu se vystřídalo 30 Přemyslovců (někteří vládli vícekrát) – došlo k 39 výměnám na knížecím a královském trůnu
- po r. 1306 se česká koruna stává ženským lénem – největší naději na získání koruny měli manželé žijících Přemysloven ⇒ dochází ke sporům o český trůn
- po vymření Přemyslovců 1306-1310 u nás nastává provizorium ve vládě – **Rudolf I. Kaše** (Habsburský) a **Jindřich Korutanský**

JINDŘICH KORUTANSKÝ

- manželka **Anna Přemyslovna** (dcera Václava II., sestra Václava III.)
- poprvé se dostal na trůn v září r. 1306; neschopný slaboch
- na trůnu se neudržel, protože do Čech vtrhl římský král **Albrecht I. Habsburský**, prohlásil České království za odumřelé říšské léno a přidělil jej synovi **Rudolfovi I. Kaše**

RUDOLF I. KAŠE

- vládl 1306-1307
- manželka **Eliška Rejčka** (polská princezna, 2. manželka Václava II., vdova po V. II.)
- 1307 ale zemřel na úplavici; zdál se být schopným panovníkem
- 1308 zavražděn Rudolfův otec Albrecht I. Habsburský

JINDŘICH KORUTANSKÝ

- ujímá se vlády podruhé, vládl do r. 1310, česká šlechta s ním byla nespokojená, nespokojenost přerostla v přímou vzpouru
- doposud svobodná Eliška Přemyslovna, sestra Anny Přemyslovny a Václava III., prchla i s Jindřichem Korutanským a jeho manželkou Annou Přemyslovnou do Nymburka
- následovalo jednání **říšského sněmu ve Frankfurtu** složeného ze zástupců české šlechty
- císař **Jindřich VII.** souhlasil se sňatkem syna **Jana Lucemburského** (14) s **Eliškou Přemyslovnou** (18) a současně **zbavil Jindřicha Korutanského českého trůnu**
- Jindřich Korutanský se nechtěl vzdát, obsadil Kutnou Horu a nechal střežit Pražský hrad, 3. prosince Praha dobytá, 9. prosince Jindřich s Annou odchází do Tyrol, do smrti (2. dubna 1335) užíval titul „král český a polský“
- o Vánocích **1310** se konal sněm v Praze, na němž české stavy (šlechta) slíbily věrnost novému českému králi Janovi Lucemburskému (mysleli si, že pro svůj nízký věk bude snadno ovlivnitelný) ⇒ **r. 1310 začíná lucemburská éra našich dějin**

2) JAN LUCEMBURSKÝ 1310-1346

- nastupuje na trůn r. 1310 po letech zmatků
- otec císař Jindřich VII., Jan byl vychovaný ve Francii a vládl také v Lucembursku
- s Čechami se nikdy nesžil, moc času zde netrávil, přezdívka „král cizinec“
- nestaral se o vnitřní poměry v zemi, vedl nákladný život, diplomacie a válečná tažení vyčerpávala královskou pokladnu, proto zastavoval královský majetek
- území státu rozšířil o Chebsko (POII. se jej 1276 – vídeňský mír - musel vzdát ve prospěch Rudolfa Habsburského, který POII. porazil 1278 v bitvě na Moravském poli), Horní Lužice (dnešní Německo), většina slezských knížectví

- při nástupu na trůn musel Jan české šlechtě slíbit řadu ústupků (nevybíral od šlechty pravidelné daně, žádný cizinec nebude zastávat významný úřad, zemskou hotovost bude svolávat jen k obraně země)
- Jan se u nás zdržoval málo, manželství s Eliškou Přemyslovnou totiž nefungovalo, Eliška byla hezká a opovrhovala jím (neuměl česky), zřejmě se zahleděla do zemského správce **Jindřicha z Lipé** (zemi totiž v Janově nepřítomnosti spravovali nejmocnější feudálové). Jindřich se oženil s **Eliškou Rejčkou** (vdova po Václavu II. a Rudolfovi I. Kaše), do Jindřicha z Lipé se ale zřejmě zahleděla Eliška Přemyslovna, která na Elišku Rejčku velice žárlila, proto nechala Jindřicha z Lipé zatknout ⇒ velké rozpory, přijel Jan, neuměl to řešit, zasahoval proti lidu vojensky, lidé jej přestali respektovat, Jan se bál sesazení, proto uvěznil Elišku Přemyslovnu a jejich syna Václava odvezl na výchovu do Francie (aby byl Václav v bezpečí), ve Francii přijal Václav biřmovací jméno Karel
- Jan se snažil o ovládnutí území Itálie, drobných městských států, které bohatly z dálkového obchodu a finančních spekulací (první banky)
- r. **1330 vpadl Jan do Itálie** (tažení se účastnil i Karel), ovládl řadu měst, ale po 3 letech musel české posádky stáhnout
- Jan stále používal titul „král polský“ a se zvoleným polským králem vyjednal, že se zřekne titulu za zisk slezských knížectví
- za jeho vlády r. **1344** bylo **pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství** – vymanění Němcům; při této příležitosti položen základní kámen svatovítské katedrály
- než **padl r. 1346 v bitvě u Kresčaku**, pomohl zajistit Karlovi římskou korunu (titul)

3) KAREL LUCEMBURSKÝ, MARKRABĚ MORAVSKÝ

- narozen **4. 5. 1316**, syn **Jana Lucemburského** a **Elišky Přemyslovny**
- byl hrdý na svůj přemyslovský původ, úcta k tradicím, nechá prepisovat václavské a ludmilské legendy, obnova staroslověnské literatury (klášter Na Slovanech – Emauzy)
- pečlivě vzdělání, mluvil pěti jazyky, od roku **1323** vychováván na francouzském dvoře první dvůr vedl v Itálii, udržoval kontakty s italskými humanisty, dopisoval si s PETRARCOU, věnoval mu dvořanský titul
- **1333** přichází jako markrabě moravský do Čech a začíná obnovovat zastavený a zadlužený královský majetek, pomáhá mu biskup **Jan IV. z Dražic** a příslušníci vysoké šlechty
- **1344** přispěl ke zřízení arcibiskupství v Praze

4) VLÁDA CÍSAŘE KARLA IV. 1346-1378

Karel IV. a země Koruny české

- **1346** zvolen 5 ze 7 kurfiřtů německým králem (boj se vzdorokrálem **Ludvíkem Bavorem** skončil Ludvíkovou náhlou smrtí na lovu)
- **1347** korunovace českým králem (novou svatováclavskou korunou)
- **1348** zřízení soustátí zvaného **Koruna česká** (České království, Moravské markrabství, slezská vévodství, Horní Lužice – území Německa, od 1368 Dolní Lužice), pod Karlovu svrchovanost patřilo i Braniborsko (1373 – 1415), Horní Falc a drobná území mimo naše hranice
- **1348** založení univerzity (viz ROZKVĚT PRAHY)
- šlechta zabránila vyhlásit zákoník **Maiestas Carolina** (obdoba ústavy)
- rozkvět českých zemí za Karlovy vlády mimořádný – naše území zatím zůstalo ušetřeno problémů sužujících ostatní státy (důvody: stále vydatná naleziště stříbra, rozvoj zemědělství, dokončení kolonizace, slabý průběh morových epidemií a osobnost dobrého panovníka); země bohatla a byla oporou Karlovy vlády v Říši
- opíral se o vysokou šlechtu (pány z Velhartic, Vartemberka, Házmburku, Oseka, Pardubic, Vlašimi či Jenštejna) a církve, arcibiskupové byli jeho osobní přátelé (**Arnošt z Pardubic, Jan Očko z Vlašimi**)

Karel IV. a Evropa

- **1346** získal královského titulu v Říši, k němuž mu před svou smrtí r. 1346 pomohl otec Jan Lucemburský
- **1355** korunovační cesta do Říma, kde získal císařskou korunu, sídelním městem byla Praha, na Karlštejně byly uloženy říšské korunovační klenoty (české korunovační klenoty v katedrále sv. Víta)
- **1355-56** vypracoval **Zlatou bulu** pro Říši – ke zvolení krále stačí většina kurfiřtských hlasů (ne všechny jako doposud), český král měl být první mezi kurfiřty, česká koruna dědičná v lucemburském rodě (stavové mohou pouze přijímat krále, jen v případě vymření rodu přechází na stavy právo volby, německý král ji pouze potvrdil)
- **1376** nechal zvolit římským králem syna **Václava**

Karlův rodinný život

- čtyřikrát ženat: **Blanka z Valois** (zemřela na mor), **Anna Falcká**, **Anna Svidnická** (syn **Václav IV.**), **Alžběta Pomořanská** (synové **Zikmund** – „liška ryšavá“ a **Jan Zhořelecký**)
- Karel umírá **1378** na zápal plic, zemi rozdělil takto: českým králem a německým králem měl být **Václav**, **Zikmund** dostal Braniborsko, nejmladší **Jan Zhořelecko** (část Lužice)
- dobré vztahy měl Karel s bratrem **Janem Jindřichem** - jeho synové **Jošt** a **Prokop** markrabata moravská

Rozkvět Prahy za Karla IV. (1346-1378)

V roce **1333** se v **Praze** usadil syn Jana Lucemburského **Karel**, s titulem **moravský markrabě** a převzal správu Českého království. Krátce po příchodu do vlasti začal se stavbou královského paláce podle vzoru francouzského královského sídla v Paříži. Stavbu uskutečnil od základů znovu, a to na místě staré rezidence, nad románským palácem z doby knížete Soběslava I. Hradčanskou rezidenci našel v polorozbořeném stavu, poněvadž po vyhoření v roce 1303 nebyl královský palác obnoven a ležel ve zříceninách. Před vybudováním paláce bydlel Karel IV. v měšťanských domech a několik let i na purkrabství.

Vedle komnat pro krále a jeho dvůr zde byl postaven velký palác určený pro slavnostní audience a různá sněmovní i soudní shromáždění. Součástí paláce byla přilehlá kaple Panny Marie. Dne 8. ledna **1339** došlo k založení nové kolegiální (kanovnické) kapituly při královské kapli Všech svatých na Pražském hradě, kterou Karel povýšil na kolegiální chrám a ustanovil v něm dvě kanovnické důstojnosti, děkanát a proboštství. S novým vybudováním Pražského hradu souvisela **stavba** impozantní **katedrály sv. Víta**, jež náleží k sídlu pražského arcibiskupa a je považována za nejcnější stavbu Hradu. **Základní kámen** ke stavbě nové velkolepé katedrály s věncem kaplí kolem chóru a složitým opěrným systémem byl **položen r. 1344**, kdy bylo **pražské biskupství povýšeno na arcibiskupství** a nová katedrála měla být symbolem tohoto povýšení. Vznikem arcibiskupství se **církev v Čechách i na Moravě vymanila z vlivu arcibiskupství v Mohuči (Němci)**.

Jejím prvním stavitelem v letech 1344-1352 byl Francouz **Matyáš z Arrasu**, který ji projektoval po vzoru jihofrancouzských katedrál (Narbonne, Rodez). Postavil východní část chóru s ochozem a pětibokými kaplemi a stavbu vedl až do své smrti. Členové jeho stavební huti pak pokračovali ve stavbě až do příchodu nového stavitele, **Petra Parléře** z Gmundu, který v Praze působil od r.1356 do své smrti r. 1399. Parléř přepracoval projekt, dostavěl kaple, dokončil chór a zaklenul ho síťovou klenbou, první na evropském kontinentě. V 60. – 70. letech 14. stol. vybudoval v katedrále nad hrobem patrona českého státu sv. Václava **Svatováclavskou kapli**, která měla sloužit jako **místo určené pro trvalé uložení koruny**, kterou nazval **svatováclavskou**. Podle buly papeže Klimenta VI. a na Karlovo přání měla být koruna trvale vsazená na lebku sv. Václava, z níž byla snímána pouze při

výjimečných příležitostech, v první řadě při královské korunovaci. Za její užití musel král platit a směl ji mít v držení pouze jediný den. Jako státní symbol byla **zhotovena r. 1346** z podnětu Karla IV, který s ní byl jako první **korunován na českého krále dne 2. září 1347**. Koruna byla za císařova života několikrát upravována a doplňována o drahé kameny, které pro ni Karel IV. získal mezi lety 1374 až 1378. Do vrcholu byl vsazen údajný trn z koruny ukřižovaného Ježíše Krista, koruna je tak zároveň schránkou pro svaté ostatky - **relikviářem**. Svatováclavská koruna měla být viditelným symbolem trvalosti a jednoty českého státu.

Karel IV. založil **Hradčany**, zde ubytoval kněží, dělníky pracující na stavě svatovítské katedrály. Pro celkový kulturní rozvoj Prahy mělo značný význam založení **Karlovy univerzity**. Karel chtěl české prostředí co nejvíce přiblížit kultuře, kterou za svého pobytu poznal ve Francii a Itálii. Podle vzoru univerzit v Paříži a Bologni založil v Praze **7. 4. 1348** na základě souhlasu obsaženého v bule papeže Klimenta VI. z 26. 1. 1347 nejstarší univerzitu severně od Alp a na východ od Paříže. Univerzita měla 4 fakulty: **artistická** (filozofická), **lékařská**, **právnícká**, **teologická**. S činností univerzity byl spojen především rozvoj naučné literatury. Vznikají teologické traktáty, významná díla právnícká a filologická¹. Život univerzity, životní podmínky studentů a žáků se odrážely v tzv. **vagantské** či **žákovské poezii**, která byla psána **latinsky a česky** (L + Č = makaronská poezie). Vysokou hodnotu má i tehdejší česká **milostná lyrika**. Z kolejí byla nejvýznamnější Karlova, založená v r. 1366, 1383 přemístěna do bývalého Rotlerova domu (dnešní Karolinum). Z důvodu přírůstku obyvatel a nevyhovujícího stavu městských hradeb se Karel IV. rozhodl k podstatnému rozšíření Prahy. Městský obvod nechal rozšířit pouze na Malé Straně, která byla politicky bezvýznamná a hospodářsky silně závislá na Hradě. **3. března 1348 vydal zakládací listinu Nového Města pražského**, které nechal vybudovat před branami Starého Města. Tímto novým založením se Praha stala po Konstantinopoli a Paříži třetím největším městem Evropy. Se svými 40 000 obyvateli byla jedním z nejlidnatějších evropských měst. Nové Město bylo vybudováno kolem tří centrálních prostorů (dnešní náměstí Karlovo, Václavské a Senovážné) se sítí pravoúhlých, nezvykle širokých ulic jako středisko řemeslné výroby. Karlovo náměstí je dodnes jedním z největších evropských náměstí. Současně s měšťanskými domy vznikají z Karlova popudu i církevní stavby - kostely a kláštery. Pod vlivem předparlérovské gotiky vznikají **kláštery** karmelitánů **u Panny Marie Sněžné** (1347), slovanských benediktýnů **v Emauzích** (Na Slovanech 1347), kde se konaly bohoslužby ve slovanském jazyce, klášter augustiniánských kanovníků **na Karlově** (1350), augustiniánek u sv. Kateřiny (1354), benediktýnů u sv. Ambrože (1354), servitů u P. Marie Na trávníčku (1360) a celestýnů u sv. Michala pod Vyšehradem (1387). Od roku 1365 byl postupně přebudován **chrám P. Marie před Týnem**. Některé stavby jsou plně **složitě posvátné symboliky** a jejich vnitřek zdobí různá umělecká díla.

V letech **1348 - 1365** dal Karel vybudovat nedaleko Prahy **dílo vrcholné gotiky** francouzského stylu, hrad **Karlštejn**. Vyznačuje se účinnou opevňovací technikou, prostorností paláců a síní, oslnivou nádherou hradní výzdoby, která odpovídá vznešenému účelu stavby. Hrad, jehož základní kámen položil **pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic**, plnil řadu funkcí. V první řadě měl být **nedobytnou pevností**, v níž se uchovávaly nejcennější **říšské relikvie a říšské korunovační klenoty** a také ostatky světců, které zde soustředil z celé říše. Hrad sloužil také jako reprezentační sídlo a místo ke Karlovu odpočinku. Byl vybudován na třech odstupňovaných úrovních. Jsou to tři samostatné, původně jen dřevěnými mosty spojené části – nejnižší **královský palác**, nad ním kostel zasvěcený Panně Marii a nejvýše pevná věž s **kaplí sv. Kříže** určenou k **uchování říšských korunovačních klenotů**, podobně jako **Svatováclavská kaple k uložení českých korunovačních klenotů**. Tato kaple byla vysvěcena r. 1367 a náleží k nejvýznamnějším gotickým památkám.

Z podnětu Karla IV. začala r. **1357** podle plánů **Petra Parléře stavba nejstaršího kamenného mostu přes Vltavu**, stojícího na místě Juditina mostu z r. 1172, který byl r. 1342 ztracen povodní. Od roku **1870** se na počest svého zakladatele jmenuje **Karlův most**, **původně** ale nesl název **Kamenný most**. Vstup od Starého Města na Karlův most vede gotickou Staroměstskou mosteckou věží, která je

¹ Filologie - jazykověda

rovněž dílem Petra Parléře. V letech **1360 - 1362** vyrostla v Praze nápadná **zubatá kamenná zeď** s pozůstatky **na Petříně**, které se říká **hladová**, protože ji stavěli lidé z chudší vrstvy, kteří tak měli možnost výdělku.

Karel IV. povznesl význam Vyšehradu, kde nechal opravit královský palác a vybudovat nové hradby, které připojil k opevnění Nového Města. Odtud také vycházel v tomto období korunovační průvod českých králů, který se přes Nové Město a Malou Stranu ubíral tzv. Královskou cestou na Pražský hrad. V souvislosti se stavbou opevnění kolem Nového Města rozhodl Karel IV. také o vybudování nových hradeb na levém břehu Vltavy. V roce 1369 dal císař hrad opevnit a na jižní straně nechal vybudovat hluboký hradní příkop, oddělující hrad od Malé Strany. Z Karlova podnětu vznikly **v parléřovské huti náhrobky přemyslovských knížat a králů a busty svatovítského triforia znázorňující příslušníky lucemburské dynastie a osobnosti, které přispěly k výstavbě katedrály**. Kromě rostoucího kulturního významu Prahy se prosperita Karlovy doby projevila také v řemeslné výrobě a mezinárodním obchodě. Praha se stala velkým spotřebním městem a dospěla k vrcholnému rozvoji specializace výrobních oborů.

5) VLÁDA VÁCLAVA IV.

VÁCLAV IV.

- * 26. 2. 1361 v Norimberku, otec Karel IV., matka Anna Svídnická
- korunovace prince se konala r. 1363 v katedrále sv. Víta, poté titul markrabě braniborský
- vychováván pod přehnaně pečlivým dozorem otce Karla IV., ale nebyl veden k tomu, aby se naučil samostatně vládnout díky získávání vlastních zkušeností; pouze hrál roli, kterou po něm vyžadovali, nezajímalo ho to
- místo rytířského výcviku se podroboval dětské hře na panovníka, takže se nenaučil samostatnosti a umění dobře vládnout, byl to neschopný a nesnášenlivý panovník
- manželka **Johanna Bavorská** (dcera vévody Albrechta Bavorského) - Karel IV. začal hledat Václavovi nevěstu hned po jeho narození, sjednáno zasnoubení s Johannou Bavorskou, r. 1370 v Norimberku slaven sňatek obou dětí
- Václavova 2. manželka – **Žofie Bavorská** (neteř Johannyy, které prokousl Václavův chrt hrdlo)
- r. **1376** Václav zvolen **římským králem**
- za jeho vlády téměř přestalo zakládání klášterů, nastupovala hospodářská krize
- r. **1378** vypuklo velké **církevní schizma**, brzy poté zemřel Karel IV. a Václav (17) nastupuje r. 1378 na trůn ve složité mezinárodní i vnitropolitické situaci
- z titulu římského krále musel **Václav IV.** reagovat na schizma, nejprve na straně římského papeže, ale francouzská diplomacie jej přesvědčila o závažnosti volby **avignonského chráněnce** - (Václav tak odložil plánovanou jízdu za císařskou korunou do Říma, pro kterou se již později neodhodlal)
- za Karlovy vlády byla církev v českých zemích významnou silou, která zasahovala do státní politiky, za vlády Václava IV. nastoupil v pořadí třetí arcibiskup **Jan z Jenštejna** (stejný rapl jako Václav IV.) – postavil se na stranu **římského papeže** ⇒ Václav IV. X Jan z Jenštejna ⇒ nenávisť mezi nimi po 10ti letech střetů vyvrcholila r. **1393** umučením Jenštejnova blízkého spolupracovníka **Jana z Pomuku** (=Jan Nepomucký)
- **Jan Nepomucký**
  - narodil se v pol. 14. stol. v Nepomuku (Pomuku) v JZ Čechách, tehdejší trhová ves patřila cisterciáckému klášteru
  - otec Velfín (zdrobnělina Wolfgang) nepomuckým rychtářem, německého původu; o matce nic nevíme
  - měl dobré vzdělání, byl veřejný notář, mohl pracovat v arcibiskupské kanceláři (arcibiskup Jan Očko z Vlašimi)
  - půjčoval peníze a vymáhal je zpět pod trestem vyobcování z církve, ale lichvář nebyl (peníze nepůjčoval na úrok)

- r. **1380 umírá** arcibiskup **Jan Očko z Vlašimi**, místo něj **nastupuje** synovec **Jan z Jenštejna**, v Praze **morová epidemie** - Václav IV. i Jan z Jenštejna prchají do zahraničí, předtím Jan Nepomucký jmenován do funkce oltářníka při svatovítské katedrále
- studoval na pražské právnické fakultě, 1381 bakalář práva, poté studoval v italské Padově
- po návratu mu byla svěřena kapitula u sv. Jiljí, r. 1389 kanovník vyšehradské kapituly a generální vikář (tj. arcibiskupův zástupce ve většině správních záležitostí)
- od r. 1378 trvá církevní schizma, vztahy mezi Václavem a arcibiskupem se přiostrňují
- Král Václav IV. holdoval alkoholu a ženám, svou druhou ženu Žofii často podváděl. Zmocnily se jej pochyby, jestli jeho manželka nedělá to samé, proto si nechal zavolat Jana Nepomuckého, jejího zpovědníka, a vyzvídal, z čeho se Žofie zpovídá. Jan mu to neřekl, byl zavázán zpovědním tajemstvím, Václav se rozhněval, ale zabít jej nemohl, a tak se mu při první příležitosti krutě pomstil
- r. 1393 Václav vymyslel plán, jak alespoň částečně omezit arcibiskupovu moc ⇒ po smrti kladrubského opata Racka chtěl Václav založit novou diecézi a do jejího čela dosazovat své lidi, Racek zemřel, ale na jeho místo byl Jenštejnem dosazen opat Olen, volbu potvrdil podpisem i Jan Nepomucký, král se rozzuřil, Jenštejn se ze strachu ukryl ve své tvrzi v Roudnici, vydali se k němu královští poslové, Jan Nepomucký a Mikuláš Puchtík, aby ho přivedli zpět do Prahy uzavřít mír s králem
- 20. 3. **1393** se arcibiskup se svými úředníky (Nepomucký, Puchtík, Něpr, Knobloch) sešel s Václavem IV. (údajně byl opilý), **Václav mír zavrhl**, dal arcibiskupa a úředníky zatknout a odvést k výslechu, Jan z Jenštejna před zatčením uprchl, Něpra král propustil a zbylé 3 dal mučít, nejvíc mučen Jan Nepomucký. Když si král uvědomil, co dělá, propustil je pod přísahou, že nikomu o mučení neřeknou, Jan ale po mučení zemřel. Svržen z Karlova mostu do Vltavy, podle legendy se kolem jeho hlavy objevilo 5 hvězdiček.
- legenda – po Janově smrti lidé nechápali, proč zrovna on byl nejvíc mučený, za důvod považovali právě neprozrazené zpovědní tajemství
- r. 1721 Jan Nepomucký prohlášen za svatého ⇒ katolická církev chtěla nahradit v mysli lidí Jana Husa
- po 300 letech exhumovány Janovy ostatky, v lebce byla nalezena měkká hmota – lidé věřili, že je to jazyk, který nevyzradil zpovědní tajemství, r. 1721 vložen do relikviáře a monstrance, r. 1972 vědci zjistili, že hmota pokládaná za jazyk je ve skutečnosti mozková tkáň
- Jan z Jenštejna rezignoval na arcibiskupský úřad a zemřel v Římě
- při konfliktu s církví hledal Václav oporu mezi nižší šlechtou a měšťanstvem
- morovou epidemií v r. 1380 chápali lidé jako projev Božího hněvu, zemřelo při ní 10-15% obyvatelstva
- roztržka mezi panovníkem a zástupci papeže (preláty) narušila politickou stabilitu, vysoká šlechta zahájila boj proti panovníkovi s cílem zlomit jeho postavení a získat vliv v zemi – v čele **páni z Rožmberka, Jindřichova Hradce, Švihovští z Rýzemberka, Berkové z Dubé, Boršové z Oseka**, páni z Michalovic a z Bergova ⇒ využívali rivalitu mezi členy lucemburského rodu, spoléhali na **moravského markraběte Jošta** (Václavův bratranec) a uherského krále Zikmunda (Václavův bratr)
- r. 1394 vysoká šlechta v čele s Joštem přepadla Václava IV. v Králově Dvoře a přednesli mu své požadavky, internovali jej na Hradě a pokusili se vládnout jeho jménem ⇒ vojensky proti nim zasáhl Jan Zhořelecký, Václavův bratr, a Václav byl propuštěn
- r. **1400** duchovní kurfiřti (se souhlasem rýnského falckraběte Ruprechta) prohlásili **Václava za sesazeného z římského trůnu** a na jeho místo zvolili **Ruprechta Falckého**
- vrchol boje mezi králem a panstvem v letech 1402-1403 ⇒ Václav IV. znovu zajat z popudu svého bratra Zikmunda Lucemburského, ve Vídni držen pod dozorem habsburských vévodů
- po návratu do Čech musel Václav souhlasit s rozšířením práv vyšší šlechty a s jejím přístupem do nejdůležitějších funkcí
- **od konce 14. století Václav IV.** se svým dvorem a rádci **podporoval reformní hnutí – požadovalo nápravu církve a křesťanství** v mezinárodním měřítku

- Václav otevřeně podporoval Husovu skupinu – r. **1409** vydal **Dekret kutnohorský** – předal Husově skupině kontrolu nad pražskou univerzitou ⇒ do té doby měli Češi jako národ na univerzitě 1 hlas, cizinci 3 hlasy; Václav IV. to obrátil – Češi 3 hlasy, cizinci 1 hlas ⇒ většina cizinců univerzitu opustila a šla do nově založené univerzity ve Vídni a Lipsku ⇒ z naší mezinárodně uznávané univerzity se stala pouze národní univerzita
- r. **1412 Václav IV. spor s Janem Husem** kvůli prodeji odpustků
- Václav měl k silicím husitství pasivní postoj, dal volný průchod událostem, které vyústily v **husitskou revoluci**
- r. **1419** dodatečně **legalizoval defenestraci na Novém Městě pražském** ⇒ husitská revoluce propukla naplno ⇒ rozčilený **Václav** 16. srpna **1419 zemřel** při záchvatu mrtvice
- Václav IV. byl bezdětný, protože zemřel bez mužských potomků, **ucházel se o český trůn** jeho bratr **Zikmund Lucemburský** – v té době **uherský král**

6) GOTICKÁ KULTURA

- slohové období vrcholného a pozdního středověku v Evropě
- název gotika podle **germánského kmene Gótů**
- gotika je jediný evropský sloh, který **nečerpá z odkazů antiky**
- pravlastí gotiky je Francie 2. pol. 12. století, odkud se šířila do celého západokřesťanského světa a zůstala vřídčím stylem až do 15. století
- gotický sloh se neobjevuje **v Itálii**, protože Italové považovali Góty za barbary (např. **šikmá věž v Pise** je směsí románského a renesančního slohu **bez příspěví gotiky**)
- gotika vyjadřovala rostoucí sebevědomí církve, ukazovala vzhůru, k nebesům, k Bohu
- stavební materiál gotiky – pískovec, pálené hliněné nebo nepálené cihly
- základem staveb je **lomený oblouk** (ruce sepnuté k modlitbě), který umožnil vytvořit **žebrovou klenbu** a překonat těžkou hmotu kamene a cihel
- lomený oblouk je i u oken, dveří a u bran
- poměrně tenké zdi by nedokázaly unést váhu klenby, proto se především u chrámů setkáváme s důmyslným **opěrným systémem** – uvnitř stavby nesou váhu klenby **pilíře** a **kaple**, které tvoří věnec kolem hlavní lodi
- zvnějšku tvoří oporu dlouhé vížky zvané **fiály**, bohatě zdobené výčnělky a kamennými květy
- součástí výzdoby byly sochy, nástěnné malby, malované deskové oltáře, zdobené výplně oken
- mše byly doprovázené varhanní hudbou
- nejznámější typ stavby:
katedrála = hlavní chrám biskupství nebo arcibiskupství, dnes se slovo užívá i pro velké vícelodní chrámy s věncem kaplí
je to architektonický pojem
měla i symbolický význam – představovala vítěznou křesťanskou církev, sloužila jako učebnice pro negramotné, zobrazení výjevů z bible, významných světců, posledního soudu a pekelného utrpení
- další církevní stavby – farní kostely, kláštery
- světské stavby – hrady, tvrze, brány, mosty, paláce, kamenné městské domy
- nejvýznamnější katedrály:
Francie – Notre Dame (Paříž), Chartres, Amiens, Remeš, Štrasburg
Španělsko – Sevilla
Německo – Kolín nad Rýnem
Viedeň – katedrála sv. Štěpána
Praha – katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha (starší než sv. Štěpána)
- gotika pronikla i do Anglie (velké množství hradů, také ve Skotsku) a Pobaltí (neměli kámen, proto stavěli z cihel)
- pojmy:
rozeta – růžice složená z centrální části a osmikruže

chrlič – k odvodu dešťové vody ze střechy, odpudivá vizáž (drak, nestvůra)

- gotický sloh měl výsadní postavení na přelomu 14. a 15. století
- stavěly se církevní i světské stavby, šlechtické hrady – Kost, Trosky, Sovinec
- za Karla IV. aktivita větší, Václav IV. nechal vystavět jen hrad Točnick
- sochařství – sochy světců, členů dynastie a arcibiskupů, zobrazování madon a piet
- malířství – nástěnná, desková, knižní malba
  - Mistr Teodorik – kaple sv. Kateřiny (Znojmo), kaple sv. Kříže (Karlštejn)
  - Mistr třeboňského oltáře
- hudba – v chrámech zněly varhany; při světských zábavách pištcí, na venkově dudáci
- literatura – prosazují se národní jazyky (legenda o sv. Kateřině)
  - němčina – Oráč z Čech (Ackermann aus Bohmen)
  - Karel IV. inicioval napsání řady kronik
  - kronikáři: František Pražský
  - Beneš Krabice z Weitmile
  - Přibík Pulkava z Radenína
  - Opat Neplach
  - Giovanni Marignoli
- **v 19. století** vzniká styl zvaný **novogotika** – u nás ji stavěli hlavně Němci, Češi stavěli hlavně novorenesanční stavby; nestaví se už z kamene, ale z cihel